

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Запрянка Николаева Шиндарска, Катедра „Анатомия, Физиология и животновъдни науки“, Факултет „Ветеринарна медицина“, Лесотехнически Университет - София, пенсионер

Относно: Дисертационен труд за получаване на образователна и научна степен „Доктор“, област на висше образование 6. Аграрни науки и ветеринарна медицина, професионално направление 6.3. Животновъдство, Научна специалност „развъждане на селскостопанските животни, биология и биотехника на размножаването“

на тема: Ефект от изхранване с бакла и соев шрот върху телесното състояние и качеството на месото при угояване на мъжки ярета от местната порода Балади и мъжки агнета от породата Аваси“ представена от Rami Yassoub

Научни консултанти: доц. д-р Андрей Куртенков, ЛТУ- София, ФВМ и проф. д-р Булос ал Джамал, Ливански Университет

Настоящата рецензия е изработена въз основа на участието ми в научно жури съгласно заповед № ЗПС-168/01.04.2024год на Ректора на ЛТУ – София.

1. Кратки биографични данни

Rami Yassoub е роден на 11.12.1989год. в Ливан. Завършва средно образование и различни степени на висше образование в : Matriculation Experimental Sciences Series CSC – Gemayze, Master in Agricultura, Engineering Biotechnology in Animal Production and Reproduction – Ливански Университет. Работи като мениджър и заема ръководни позиции в различни фирми не само в Ливан, но и в други страни. Има опит като мениджър в служба за ваксиниране и оборудване в птицевъдни ферми, квалифициран е в управлението, автоматизацията и оборудването на люпилни. В момента работи като главен технически и след продажбен мениджър в CEVA DESVAC CAMPUS – CEVA ANIMAL HEALTH.

2. Актуалност на разработвания проблем

Проблемът с обезпечаване на продуктивните животни с достатъчно протеин е стар, но продължава да бъде актуален. Световното население нараства, а с него и търсенето на нови протеинови източници. Прогнозите в световен мащаб са, традиционните източници на протеин за животните да намаляват поради необходимостта от изхранване на човечеството. Във връзка с това, усилията на изследователите са насочени към изследване и изпитване на алтернативни за традиционния соев шрот протеинови източници. Сред възможните източници на протеин са бобовите зърнени култури – бакла, лупина и грах, които в Ливан имат добри агрономически условия за производство. Баклата е една от най-широко отглежданите култура в Ливан със съдържание на суров протеин от 27 до 34%, който е с висока биологична стойност. Предметът на изследователска работа залегнал в дисертационния труд е сполучливо избран – направена е сравнителна характеристика на два протеинови източника: бакла и традиционния, но скъп соев шрот. Проследени са различията в оползотворяването на хранителните вещества и влиянието върху качеството на месото при две месни породи дребни преживни – ярета от породата Балади и мъжки агнета от

породата Аваси. В тази връзка актуалността на темата не буди съмнение, както и факта, че съществуващите протеинови източници имат отрицателно въздействие върху околната среда и опасение за здравето на животните и хората, въпреки социалните и икономически ползи.

3. Състояние на проблема и оценка на литературния преглед

Добрата литературна осведоменост на кандидата Rami Yassoub проличава от раздел „ Литературен обзор“. В този раздел авторът е дал достатъчно информация за световните научни изследвания свързани в области, засегнати в дисертационния труд. Разгледаните въпроси са представени многостранно и пълно, което говори за добрата осведоменост на докторанта и умения за работа с научната литература. Дисертанта подробно запознава читателя с извършените до момента проучвания касаещи различни аспекти на темата, като цитира водещи изследвания чрез които изяснява ключови въпроси залегнали в дисертационния труд.

В дисертационния труд са цитирани общо 394 литературни източника, по обясними причини всички на латиница, като над 90% от цитираните литературни източника касаят изследвания, извършени през последните 10 години. Всичко това показва, че Rami Yassoub се е запознал цялостно с изследвания проблем, което е солидна теоретична подготовка. Впечатлена съм от факта, че докторанта се е съобразил с направените бележки по този раздел при предварителното обсъждане и нещо повече, дал е допълнителна информация за интермедиерната обмяна на енергията и протеина.

4. Структура на дисертационния труд

Дисертационния труд е написан на 135 страници, въпреки че са отбелязани 144 страници, девет от тези 144 страници са празни листове между отделните раздели. Научният труд включва : резюме (1 страница), списък на абривиатурите (2 страници), съдържание (5 страници), въведение (3 страници), литературен обзор (28 страници), цел и задачи (1 страница), материал и методи на изследване (8 страници), резултати (33 страници), обсъждане (14 страници), изводи и препоръки (4 страници), цитирана литература (27 страници) и приложение (9 страници).

Една от направените бележки и препоръки на колегите участващи в предварителното обсъждане бе да се премахнат страниците между отделните раздели и да се добре форматира дисертацията, която бележка не е взета под внимание, като отчитам и факта, че автора може да не се съобрази. Дисертацията е написана на разбираем научно обоснован английски език, със забележката за избрания шрифт, който не покрива стандартната машинописна страница (1800 знака).

Увод

Уводът представя в синтезиран вид проблематиката на дисертационния труд и насочва вниманието към актуалността на проблема и някои от начините за решаването му. Към него имам забележка свързана с цитиране на автори, което би следвало да се включат в литературната справка.

Литературен обзор

Както вече посочих, този раздел е изчерпателен и предоставя съвременна и подробна информация относно различните въпроси в Дисертационния труд. Към раздела изразявам следната препоръка – за в бъдеще да се стреми при цитиранията за по-голяма последователност на подадената информация. В същото време считам за необходимо да отбележа доброто ми впечатление от краткото обобщение на литературния обзор, чрез който се мотивира нуждата от извършване на изследванията и поставените цели.

Цел и задачи

Целта на изследването е свързана с оценка, характеристика, ефективност и влияние върху качеството на месото на зърнената култура Бакла, като източник на протеин в участваща в дажбите на агнета от породата Аваси и ярета от местната порода Балади в различни съотношения със соевия шрот. Задачите са ясно формулирани, отговарят на актуалните научни търсения и кореспондират с поставените цели.

Материал и методи

Проведени са два експеримента : първи с отбити мъжки агнета за угояване от породата Аваси и втори – с отбити мъжки ярета от местната порода Балади. Продължителността на експеримента е два месеца (8 седмици). Във всеки експеримент са включени по 15 броя животни, разделени на 5 подгрупи (минимален брой за статистическа обработка). Различието между отделните подгрупи е на база различно процентно участие на замяна на соевия шрот с зърнения протеинов източник – Бакла. Храненето на животните е на воля. Независимо, че с голяма част от препоръките и бележките направени по време на апробацията докторанта се е съобразил съгласно възможностите, но считам за необходимо да отбележа следните пропуски :

1. Броя на животните в отделните подгрупи е минимален (3 броя), независимо, че се очертават в раздел резултати статистически доказани твърдения. При по-висок брой животни в група на базата на съвременни статистически методи могат да се очертаят допълнително актуални взаимодействия в изследваните показатели по еко-техническата верига“ фураж- животинска продукция“.

2. Защо е избрана тази възраст за отбиване на агнета и ярета за угояване (4-ри месечна) и това практика ли е в Ливан?

3. Констатирано е, че се контролира само концентратната част на дажбата, без да се вземе под внимание основната дажба (включваща грубите фуражи). Не мога да се съглася, че грубите фуражи приети *ad libitum* водят до еднаква консумация при положение, че концентратната дажба е с различни енергийни и протеинови стойности за отделните подгрупи.

Методите на изследване са съвременни и дават добра основа за надеждни и коректни резултати и правилна интерпретация на получените резултати. При оценка на ефективността на дажбите с различен процент на замяна на соевия шрот с бакла са използвани класически методи и формули за изчисление на консумация, теловно развитие и оползотворяване на дажбите и съдържащите се в тях хранителни вещества. Проведения кланичен анализ в края на експеримента включва оценка на кланичен труп и физико-химичен състав на месото след 24 часа престояване и престой от седем дни във фризер. Докторанта подробно е описал използваните апарати и методи за кланичен и физикохимичен анализ на месото. Резултатите от проведените изследвания са обработени статистически, като са представени в таблици (приложения). Проследени са

следните взаимовръзки: ефект на дажбите с различно участие на бакла върху живото тегло, тегловното развитие и прираст при агнета и ярета; ефект на дажбите върху оползотворяването на енергията и хранителните вещества; ефект на изпитваните дажби върху кланичния анализ на трупата; ефект на дажбите върху физикохимичния анализ на месото след 24 часов престой и 7-дневен престой след замразяване. Използваните материали и методи са релевантни на задачите и целта на проучване.

Резултати

Данните в този раздел са представени в 7 таблици и 23 фигури, които прегледно и разбираемо отразяват получените резултати. Интерпретацията на резултатите е направена коректно и обективно. Проследено и представено в динамика е живото тегло, ср. дн. прираст, консумацията и оползотворяването на експериментирания дажби и съдържащите се в тях енергия и хранителни вещества и при двата вида животни – агнета и ярета. С вещина са интерпретирани и получените резултати от проведените кланичен и физикохимичен анализ на месото и при агнета и ярета. Проследени и анализирани са основните показатели характеризиращи месото при два режима - след 24 часов престой и след 7-дневно замразяване. Отчитам факта, че всички анализи са направени на три броя животни – агнета и ярета, което е минимум за една статистическа обработка. Дисертационния труд би спечелил ако се направи и една по-подробна интерпретация и сравнение на получените резултати при двата вида животни. Вярно е, че има обобщение след проведеното обсъждане, но това не променя тежестта на сравнителната оценка на дажбите при двата вида животни- агнета и ярета.

Обсъждане

Разделът следва логично поставените задачи и представените резултати. Обсъдени са всички показатели и фактори на растежа, като получените от докторанта резултати са подкрепени и от тези на други автори. Обсъждането е направено подробно, с вещина, което подкрепя мнението ми, че докторанта е придобил знания и умения за изследване и интерпретиране на получените резултати.

Подробна и компетентна дискусия е направена и на получените резултати от кланичния анализ и физикохимичните показатели на месото при агнета и ярета след 24 часов престой и 7 дневен престой във фризера (замразено месо). В процеса на направената дискусия дисертанта умело подкрепя своите резултати с тези на други автори. Прави добро впечатление, че цитираната литература в този раздел е от последните 5-10 години, което потвърждава актуалността на дисертационния труд. Оценявам положително и направеното обобщение на получените резултати.

Дискусията би било добре да завърши с кратко обобщение, чрез което да се мотивират направените изводи.

Изводи

Направени са 10 извода, които отразяват резултатите от дисертационния труд. Те са прецизирани, като дисертантът се е съобразил с направените препоръки от предварителното разглеждане. В изводите са обобщени основните резултати, коректно без да се навлиза в конкретика.

Приноси и препоръки

Докторантът Rami Yassoub със своя дисертационен труд формулира 6 приноса, които определям като научно приложни и две препоръки за практиката. Считаю, че приносите, които се правят са важни за Ливан, т.е. с регионално значение, някои от тях са значими и с елементи на оригиналност, тъй като допълват световната база данни с информация за ефекта на зърнената култура Бакла. С приносите се прави анализ на ефекта от частична и пълна замяна на соев шрот със зърно от бакла в дажби за угояване на мъжки агнета и ярета от местни породи овце (Аваси) и местни кози (Балади) върху

- теловното развитие и прираст
- ефективност и оползотворяване на фуража
- някои основни показатели на качеството на месото при престояване 24 часа и след 7 дневен престой при дълбоко замразяване.
- икономическата ефективност свързана със сравнителен анализ на цени на основните протеинови компоненти включени в различен процент в дажбите.

Считаю за необходимо да мотивирам моето твърдение за локалната значимост на изследванията с факта, че подобни изследвания свързани с различни протеинови източници с агнета от породата Аваси и с други видове животни са правени, но в други географски райони на света. Такива изследвания с регионална значимост и то при дребни преживни смея да твърдя, че почти не се срещат, още повече че настоящите изследвания обхващат и по- широк спектър – качествени показатели на месото.

Препоръките за практиката произлизат от цялостния анализ на резултатите. Те са актуални и приложими в практиката и биха допринесли за частично решение на основния проблем - протеиновия и най- вече за района на отглеждане на зърнената култура Бакла.

Научни публикации и автореферат на дисертационния труд

Представени са 4-ри публикации, като две от тях са публикувани в цялостен размер в сборници от Международни научни конференции и две в списание реферирано в редица световни база данни. В двете статии публикувани в списание докторанта е самостоятелен автор. В представените и публикувани научни статии и доклади е включен материал от дисертационния труд.

Съдържанието на автореферата отговаря на представения материал в дисертационния труд и включва в съкратен вид всички раздели. Написан е на 41 страници.

Забележки и препоръки

Докторантът се е съобразил с голяма част от направените препоръки при предварителното разглеждане на дисертационния труд на разширен катедрен съвет. Бележките които имам към момента са от техническо естество и съм ги отразила в отделните раздели на дисертационния труд. Препоръчвам на докторанта за в бъдеще да разшири изследователската си дейност като включи в изследванията си и нови протеинови източници за решаване на основния проблем – протеиновия, както и да публикува своите изследвания в научни списания с IF и SJR.

Оценка на личното участие на докторанта при написване на дисертацията

Rami Yassoub е докторант задочна форма на обучение. Имах възможността да придобия лични впечатления още при зачисляването му, а в последствие и при вземане на изпитите при докторския минимум. Още тогава ми направи добро впечатление с

добрата си теоретична подготовка по въпросите свързани с научното направление и специалност. От представения дисертационен труд и съпровождащата го документация, добих цялостно впечатление. За мен става ясно, че той активен и с водещо участие по време на всички етапи от разработката на дисертационния труд. Публикациите във връзка с дисертацията сочат, че докторанта е изградил качества на инициативност, самостоятелност и в същото време добри умения за работа в екип. Бързата реакция за корекции и допълнения след предварителното обсъждане на дисертационния труд пред Разширен катедрен съвет (РКС), потвърждава моето твърдение, че изследванията по дисертацията са предимно лично дело на дисертанта.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд разглежда актуална тематика, с новаторски подход и значимост за Ливан. Достатъчен е по обем. Като научно –изследователската работа отговаря на изискванията за дисертационна работа. Получените резултати са с голяма практическа стойност и обогатяват световната информация с нови данни за протеиновите фуражи. Изпълнени са целите и поставените задачи и се открояват достойнствата на дисертационния труд. Стила на писане, техническото умение говорят за един много добре подготвен, интелигентен млад учен.

Всичко това ми дава основание да **гласувам с положителен вот** и да препоръчам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „**доктор**“ на Rami Yassoub по научна специалност“ Развъждане на селскостопанските животни, биология и биотехника на размножаването“ в професионално направление 6. Животновъдство и област на висше образование 6. Аграрни науки и ветеринарна медицина.

09.05.2024г.

Гр. София

Рецензент:

/ проф. д-р. З. Шиндарска/